

ПЛАН ЗАНЯТТЯ № _____

Тема заняття. Відображення українізації 20-х рр. в літературі. Микола Куліш. Сатирична комедія «Мина Мазайло» - художнє відтворення проблем українізації

Мета заняття: з'ясувати особливості показу процесу українізації 20-х рр. в літературі та зокрема в п'єсі Миколи Куліша «Мина Мазайло»; розвивати аналітичне мислення та мовлення, вміння дискутувати та толерантно відстоювати свої думки; сприяти вихованню любові та поваги до мови, традицій свого народу.

Вид (форма) заняття: бінарне (історія України, українська література)

Методи навчання: аналітична бесіда, рольова гра, робота в групах

Матеріально-технічне забезпечення, ТЗН: портрет письменника, видання твору, презентація до твору М.Куліша «Мина Мазайло», опорний конспект, відеофрагменти із кінофільму

Література:

1. З порога смерті: Письменники України — жертви сталінських репресій,- К., 1991.- С. 294-297.
2. Українська література. 11 клас. I сем./ О. П. Ващенко, С. М. Головатюк, Л. О. Лузан, Л. В. Манян, В. Г. Сухенко, Н. І. Счастливцева / упоряд. В. Г. Сухенко, О. М. Чхайло. — Х. : Основа, 2012. — 120 с.
3. Словник літературознавчих термінів. Режим доступу: <https://onlyart.org.ua/dictionary-literary-terms/>
4. Українська література. 11 клас. Рівень стандарту, академічний рівень. Плани-конспекти.— Х.: Ранок, 2011.— 368 с.— (Новий майстер-клас).
5. Українська література: підруч. для 11 кл. ЗНЗ (рівень стандарту, академічний рівень) / Г.Ф. Семенюк, М.П. Ткачук, О.В. Слоньовська [та ін.]; за аг.ред. Г.Ф. Семенюка. – К.: Освіта, 2011. – 416 с.

ХІД ЗАНЯТТЯ

1. Організаційна частина.

2. Контроль знань:

1) Що вам вдалося дізнатися про процес українізації? (слайд)

(Українізація - це політика в національно-культурній сфері, яка здійснювалася радянським керівництвом в Україні у 20-ті рр. Українізація передбачала задоволення певних національних вимог українського народу:

- висування українців на керівні посади;
- запровадження української мови в державні та культурні установи, пресу, навчальні заклади;
- розвиток національної за формою й радянської за змістом культури;
- створення відповідних умов для культурного розвитку національних меншин, які проживали в Україні.

Більшовики змушені були піти на проведення цієї політики, оскільки перебували під впливом національно-визвольної боротьби українців 1917-1920 рр. і прагнули забезпечити собі підтримку всього населення України.

Українізація здійснювалася в певних, дозволених центром рамках.

20-ті рр. стали періодом подальшого національного відродження.

Українізація сприяла залученню до радянського культурного будівництва української інтелігенції. З еміграції повернулися деякі відомі діячі, зокрема М.С.Грушевський.

У 20-х роках українська література та мистецтво переживали бурхливе піднесення. Пройнята національною духовністю, всупереч ідеологічним обмеженням, українська культура досягла світового рівня.

В кінці 20-х років політика українізації поступово згортається.

На те були певні причини:

- українізація почала виходити за дозволені центром рамки;
- вона охопила все суспільно-культурне життя республіки;
- зростав прошарок української інтелігенції, якій режим Сталіна не довіряв і бачив у ній ідейного конкурента партії;
- українізація сприяла зростанню національної свідомості українців.

У 1933 р. Сталін назвав місцевий націоналізм основною загрозою для єдності Радянського Союзу. Це означало кінець українізації. Радянська влада повертається до політики зросійщення, активних учасників українізації було репресовано.)

2) До якого покоління належить Микола Куліш? (Розстріляне Відродження. Слайд)

Комуністична партія СРСР відчула свою поразку і почала діяти забороненими методами: репресіями, замовчуванням, нищівною критикою, арештами, розстрілами. Початком масового нищення української інтелігенції вважається травень 1933 року, коли 12—13 числа відбулися арешт Михайла Ялового і самогубство Миколи Хвильового.

Перед письменниками стояв вибір: самогубство (Микола Хвильовий), репресії і концтабори (Остап Вишня), замовчування (Іван Багряний), еміграція (Володимир Винниченко, Євген Маланюк), або писання програмових творів на уславлення партії (Павло Тичина, Микола Бажан). Більшість митців була репресована і розстріляна. Твори здавалися до спецховів, заборонялися, замовчувалися, багато з них були назавжди втрачені. Хоча й функціонували у самвидаві (Іван Багряний), рукописних копіях, виходили за кордоном.

Кульмінацією дій радянського репресивного режиму стало 3 листопада 1937 року. Тоді, "на честь 20-ї річниці Великого Жовтня" у Соловецькому таборі особливого призначення були розстріляні Лесь Курбас, Микола Куліш, Валер'ян Підмогильний, Марко Вороний, Михайло Яловий та інші. Загалом, в один день за рішенням несудових органів, було страчено понад 100 осіб представників української інтелігенції - цвіту української нації.

Микола Куліш довгий час вважався безвісти зниклим. Існувало припущення, що він потонув на баржі на Біломорканалі. І лише в 90-х роках

XX століття стало відомо, що він був розстріляний на Соловках у 1937 році.

3. Актуалізація опорних знань:

1928 року Микола Куліш пише п'єсу «Мина Мазайло». Свою комедію письменник створив на «живому матеріалі», який дало йому спостереження над запроваджуваним у 20-ті роки минулого століття процесом українізації. (слайд)

Що вам вдалося дізнатися історію комедії та її сценічну долю? (слайд)

(Дружина письменника в «Спогадах про Куліша» пише: «Ще працюючи над своїм «Миною», Микола якось зайшов до раксу і там прочитав список змінених прізвищ. Між іншим, там було прізвище Гімненко змінене на Алмазов. Це його так розсмішило, що він вирішив вставити цей епізод у п'єсу».

Куліш закінчив п'єсу в грудні 1928 року, а у січні 1929 року прочитав її в театрі «Березіль». 22 березня відбулась прем'єра комедії у Дніпропетровському театрі ім. Шевченка. 18 квітня відбулася березільська прем'єра (режисер Л.Курбас). 23 квітня «Мину Мазайла» показали франківці (режисер Г.Юра).

П'єсу одразу ж – винятковий для М.Куліша випадок! – було оцінено дуже високо й рекомендовано до показу в усіх театрах України, себто їй було дано «літеру А». Одне слово, це був тріумф, загальнонародне визнання, довгожданий успіх.

Спектакль сколихнув у київській і харківській пресі гарячу театральну дискусію, яка швидко переросла в політичну. Після прем'єри комедії були арештовані постановник Лесь Курбас і виконавець головної ролі Йосип Гірняк, постраждав і автор п'єси Микола Куліш.

Так само тріумфально комедію було знято з репертуару наприкінці 1930 року, коли процес українізації пішов на спад.)

4. Повідомлення теми, формування мети та основних завдань

5. Мотивація навчальної діяльності (питання, задачі, проблемні ситуації тощо)

У кожній національній літературі є твори з особливим статусом, з особливим резонансом та популярністю, їх стисло й багатогранно можна охарактеризувати одним словом – легендарні.

В українській літературі одним з таких творів є п'єса Миколи Куліша «Мина Мазайло».

Не було, мабуть, в українській літературі 1920-1930-х років твору, який викликав би більше суперечок і абсолютно протилежних відгуків, як «Мина Мазайло».

На театральному диспуті 1929 року М.Хвильовий доводив, що *«тільки епохальні п'єси можуть викликати таку велику дискусію і що тільки*

обмежені люди не розуміють, що саме такі п'єси і роблять в театрі епоху».

6. **План заняття:**

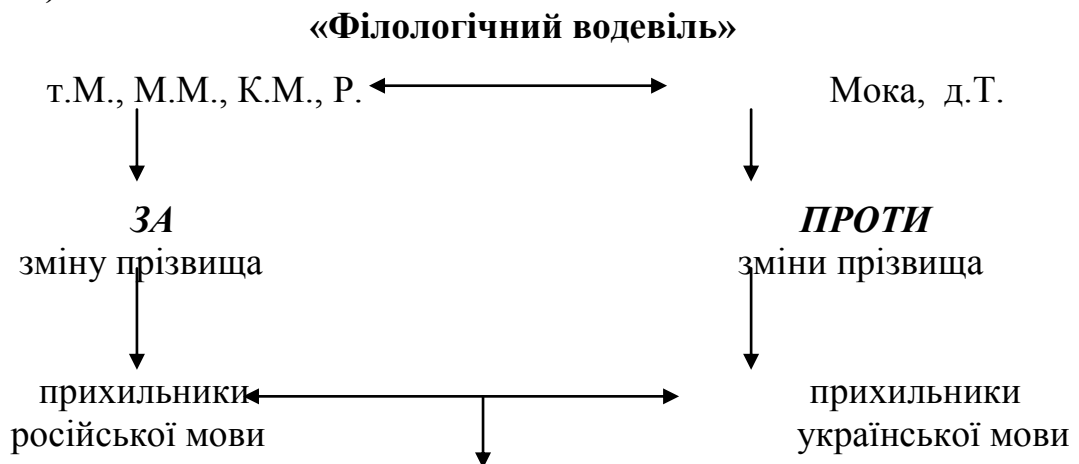
1. Українізація та покоління «Розстріляного відродження».
2. Мовна проблема в сатиричній комедії Миколи Куліша «Мина Мазайло». Художнє відтворення проблеми українізації.

7. **Викладання нового матеріалу (план-конспект, тези...)**

Літературознавці й критики не були одностайними у визначенні жанру п'єси «Мина Мазайло». М.Куліш визначив свій твір як **філологічний водевіль**; Ю.Лавріненко – **політична комедія**; Лесь Танюк – **філологічна комедія, яку важко перекласти іншою мовою**. У програмі жанр п'єси «Мина Мазайло» трактується як **сатирична комедія**

- Пригадаймо і сформулюймо основні елементи сюжету на основі прочитаного твору. (слайд)

- Який основний конфлікт твору? Як він пов'язаний з українізацією? (слайд)



(Скорочення: т.М. – тьотя Мотя, М.М. – Мина Мазайло, К.М. – Килина Мазайло, Р. – Рина, д.Т. – дядько Тарас)

Бесіда

- Чому, на ваш погляд, конфлікт у п'єсі названий «філологічним»? Чи справді він таким є?
- Суперечка поступово переходить на інший рівень: чия мова краща? Що б ви відповіли на це питання? Чи коректне воно?
- Кожен повинен знати, любити рідну мову, захищати інтереси своєї нації. Як називаються такі люди? (*Патріоти*)
- Поряд із поняттям патріотизму часто вживають такі слова, як “націоналізм”,

“шовінізм”. Чи можете ви пояснити їх значення? А хто такий манкурт?

Словникова робота (слайд)

Перед вами витяг із тлумачного словника, у якому наводяться визначення цих понять.

Шовініст – людина, що обстоює ідею расової винятковості та розпалює національну ворожнечу й ненависть.

Націоналіст – той, що розпалює національну ворожнечу під гаслом захисту своїх національних інтересів і національної винятковості.

Манкурт – особа, що відмовляється від свого народу, національності.

Патріот – віддана своїй вітчизні та народу людина.

«Рольова гра» Інсценізація уривку (Слайди)

- Поясніть, у чому полягають проблеми, які є у житті Мيني Мазайла, за його версією? Як його можна назвати?

Уривок п'єси

(Заходить Мина, його дружина, дочка)

Дружина. Яке тобі прізвище дадуть, Минасю? Яке?

Рина. Тату, було б просити Алмазов!

Мина. А! Виберіть прізвище, яке до вподоби.

Дружина. Сіренєв...

Рина. Та ні! Розов! Де Розе!

Дружина. Тюльпанов!

Рина. Фон Лілієн!

Дружина. З Мокієм що робити, Минасю? Син же і слухати не захоче!

Мина. Що? Він ще не знає?

Дружина. Ні, Не знає!

Мина. Заставлю! Виб'ю із голови дур український.

Рина. А раптом Мокій вчинить скандал?

Мина. Уб'ю! Ну, вигоню з дому!

Рина. Я і мама кликали родичів.

Дружина. Сестру мою, Мотю з Курська.

Рина. Я ще дядька Тараса запросила.

Мина. Кого? Тараса? Та чи не в нього Мокій вдавсь? Там такий, що в нього і кури українською говорять. Все одно! Я скоро скажу: «Прощай Мазайло! Здраствуй...

(входить Мокій)

Мокій. Мазайло-Квач, наприклад! Тато, це ж таке оригінальне, живе прізвище. Взагалі українські прізвища оригінальні, колоритні. Убийвовк, Тягнирядно, Семи волос... Так неже, тату, ти справді міняєш наше прізвище?

Мина. Я справді міняю наше прізвище?

Мокій. Наше прізвище?

Мина. Наше прізвище!

Мокій. Ти?

Мина. Я!

Мокій. Мазайло?

Мина. Я вже не Мазайло!

Мокій. Ти вже не Мазайло? Та хто ж ти тепер? Хто?

Мина. Я? Я тепер ще ніхто, але я буду...

Рина. Тьотя Мотя приїхала.

Дружина. Спасителька наша приїхала!

(заходить тьотя Мотя)

Тьотя Мотя. Что у вас на вокзале делается? Там написано «Харков»!

Смотрю, не Харьков! Зачем, спрашиваю, вы испортили город? Что это за украинская мова? И вообще, лучше быть изнасилованной, нежели украинизированной! Что такое украинцы?

Мина. Про це спитайте ось у кого. (показує на Мокія). Півстоліття носю я це прізвище і воно мені як віспа у житті. Ще малим, як оддав батько в город до школи, першого ж дня на сміх взяли – Мазайло!

Т.Мотя. Я так и знала, что тут дело нечисто! Так что, украинцы не русские люди, не русские!

Рина. Дядько Тарас приїхав!

Тарас. Здрастуйте, чи що? Де тут у вас ноги витерти? Що мовчите, чи може української не розумієте? Тільки й слави, що на вокзалі «Харків» написано, питаєш по-нашому, всякий на тебе очі дере! Чув я, Мино, що ти прізвище міняєш! Подумай, Мино! Подумай! Щоб сказали на тім світі діди-прадіди наші, почувши, що ти прізвища нашого цураєшся.

Мина. Та що ж вони мені сказали б? Що?

(входять козаки)

Козак. Я – твій пращур, твій прадід-запорожець. Я славний козак був, боронив свій край від турків, ляхів. А ще колеса на возах мазав, тому й Мазайлом прозався. Мазав, щоб козаки у похід йшли й не пропала козацька слава! І пишався я прізвищем своїм, і поважали мене брати-козаки. А ти хочеш наше славне ім'я змінити. Подумай, що ти робиш! Подумай!

Бесіда «Займи позицію»

Чи послухався Мина голосу совісті, який пролунав для нього голосом козака? (Ні! Змінив прізвище на Мазенін)

Чи досягнув чого хотів, змінивши прізвище? (Ні! Втратив посаду, прізвище, своє «Я». Втратив все!)

- Чи є Мокій позитивним героєм? (Мокій фанатично вірить новій владі, підтримує всі її починання, пов'язує з нею майбутнє мови. Для нього дядько Тарас уособлює час, що минув. Трагедія України в тому, що українці різних поколінь не зуміли порозумітися, подати один одному руки, об'єднатися. Мине небагато часу, і таких, як дядько Тарас, знищать. Перед Мокієм постане проблема вибору: іти за партією і комсомолом з їхньою зневагою до національних проблем чи бути знищеним як ворог народу. Назвати Мокія позитивним героєм важко, бо ж ідеї нового часу настільки засліпили його, що навіть на кохану людину

дивиться як на об'єкт антропології. Він не сприймає думки інших, буває агресивним, безкомпромісним.)

- **Кого можна назвати позитивним героєм твору?** *(До кожної дійової особи автор ставився іронічно. Відмінність лише в кількості іронії. Наприклад, дядько Тарас не викликає симпатії, бо ж боїться, зволікає, вичікує, врешті-решт пропонує Мині варіанти нового прізвища. Його слова подекуди примітивні.)*

Перегляд фрагменту фільму

8. Підведення підсумків

- **узагальнення матеріалу**

Узагальнююча таблиця (слайд)

Отож, позитивним героєм п'єси є лише дошкульний сміх. А ще - мова. Майстерність Куліша в тому, що він зробив мову одним із найпомітніших героїв комедії. Доля українізації - це певною мірою доля української мови. Читач робить висновки, що вона помре, якщо до влади прийдуть мини мазайли, її знищать разом із носіями тьоті моті, вона зросійщиться, коли при владі залишаться «українські партійці».

1. У творі містяться досить прозорі натяки на облудність насильницької радянської українізації.
2. Фіаско для Мини можливе тільки в літературному творі, бо в той час більшовики підтримували перевертнів.

9. Домашнє завдання:

Перегляньте екранізацію твору, виділіть одвічні проблеми та з'ясуйте актуальність твору.

Викладач Величко С.М.

«___» жовтня 2018р.